

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (quasi experimental research design) แบบกลุ่มเดียว วัดก่อน และหลังการทดลอง (one group pre-post test design) เพื่อศึกษาผลของกระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจต่อการรับรู้และพฤติกรรมการใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ของเกษตรกร ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง ตำบลบ้านกาศ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ได้แก่ เกษตรกรที่ประกอบอาชีพปลูกถั่วเหลือง มีการฉีดยาฆ่าแมลงสารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ ที่อาศัยอยู่ในบ้านแม่ต๋อบเหนือ ตำบลบ้านกาศ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน 30 ราย ทำการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) โดยกำหนดคุณสมบัติดังนี้ 1) ประกอบอาชีพปลูกถั่วเหลือง เป็นผู้ที่มีความสนใจ ไม่มีปัญหาทางการได้ยิน การพูดหรือการมองเห็น สามารถโต้ตอบกับผู้ที่ศึกษาได้ 2) สามารถเข้าใจและพูดภาษาไทยได้ 3) อายุตั้งแต่ 18-60 ปี 4) ต้องเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ในการฉีดยาฆ่าแมลงสารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ ไม่น้อยกว่า 1 ปี 5) ยินดีเข้าร่วมในโครงการวิจัยด้วยความสมัครใจ เก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ถึง เดือนกันยายน พ.ศ. 2554

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ประกอบด้วย 1) แผนการประชุมกลุ่มใช้เทคนิค ในการศึกษากระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจ จำนวน 3 กิจกรรม กิจกรรมครั้งที่ 1 การค้นพบสภาพการณ์จริง และการสะท้อนคิดอย่างมีวิจารณญาณ กิจกรรมครั้งที่ 2 การตัดสินใจเลือกวิธีปฏิบัติที่เหมาะสม กิจกรรมครั้งที่ 3 การคงไว้ซึ่งการปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ 2) แบบสัมภาษณ์ประกอบด้วย 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 แบบสัมภาษณ์ข้อมูลทั่วไป ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์ข้อมูลการรับรู้อันตรายจากการใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ ตอนที่ 3 แบบสัมภาษณ์ข้อมูลพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ ผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ได้ค่าดัชนีความตรงตามเนื้อหาเท่ากับ 0.98 ทดสอบความเชื่อมั่นกับเกษตรกรชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงบ้านแม่หาร หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านกาศ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน 10 ราย นำมาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ โดยใช้แบบสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์ เท่ากับ 0.84

การศึกษาในครั้งนี้ ผู้ศึกษาเป็นผู้รวบรวมข้อมูลด้วยการประเมินกลุ่มตัวอย่างตามแบบสัมภาษณ์ จำนวน 2 ครั้ง คือครั้งที่ 1 ก่อนการทดลองใช้กิจกรรม โดยมีกิจกรรมกลุ่มจำนวน 3

กิจกรรม และครั้งที่ 2 หลังจากการทดลองใช้กิจกรรมกลุ่มครั้งที่ 2 ห่างออกไปอีก 6 สัปดาห์ แล้วนำข้อมูลไปวิเคราะห์ทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา การวิเคราะห์ข้อมูลการรับรู้อันตรายจากการใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ของเกษตรกร และ ข้อมูลพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ของเกษตรกร วิเคราะห์ข้อมูลโดยการเปรียบเทียบ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การรับรู้อันตราย และ พฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ ของเกษตรกร ระหว่างก่อนและหลังการใช้กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจใช้สถิติทดสอบค่าที (paired t-test)

สรุปผลการศึกษา

สรุปผลการศึกษาผลของกระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจต่อการรับรู้และพฤติกรรมการใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ของเกษตรกร ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง ตำบลบ้านกาฬ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผู้ศึกษาได้สรุปผลการศึกษา ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไป

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษานี้ทั้งหมดเป็นเพศชาย มีอายุอยู่ในช่วง 41 - 50 ปี ร้อยละ 43.34 อายุเฉลี่ย 44.3 ปี ส่วนใหญ่มีสถานภาพการสมรสคู่ คิดเป็นร้อยละ 93.34 ระดับการศึกษาส่วนใหญ่ ไม่ได้เรียนหนังสือและจบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 คิดเป็นร้อยละ 53.34 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ต่ำกว่า 5,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 53.33 ระยะเวลาในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม 21 - 30 ปี ร้อยละ 60 มีประสบการณ์การใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ ในงานเกษตรกรรม ต่ำกว่า 10 ปี ร้อยละ 43.33 ระยะเวลาในการประกอบอาชีพปลูกถั่วเหลืองเฉลี่ย 11.37 ปี มีประสบการณ์การใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ ในอาชีพปลูกถั่วเหลือง เฉลี่ย 9.33 ปี มีพื้นที่ในการเพาะปลูกถั่วเหลืองในปัจจุบันส่วนใหญ่ต่ำกว่า 5 ไร่ คิดเป็น ร้อยละ 66.67 มีการใช้สารกำจัดวัชพืชในขั้นตอนของการเตรียมดินก่อนการเพาะปลูกถั่วเหลือง และการฉีดพ่นสารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์แต่ละครั้งใช้เวลานานมากกว่า 4 ชั่วโมง ในรอบปีที่ผ่านมา กลุ่มตัวอย่างเคยได้รับความรู้เกี่ยวกับการใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ คิดเป็นร้อยละ 56.67 ส่วนใหญ่ ได้รับความรู้ทางวิทยุ คิดเป็นร้อยละ 41.18 กลุ่มตัวอย่างมีปัญหาสุขภาพหลังจากสัมผัสสารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ คิดเป็นร้อยละ 70 และคนในครอบครัวของกลุ่มตัวอย่าง มีปัญหาสุขภาพหลังจากสัมผัสสารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ คิดเป็นร้อยละ 73.33

2. การรับรู้อันตรายจากการใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์

การรับรู้อันตรายจากการใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ของเกษตรกรหลังเข้าสู่กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจ มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการเข้าสู่กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจ แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

3. พฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์

พฤติกรรมการป้องกันอันตราย ก่อนการใช้ ขณะใช้ และหลังการใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ของเกษตรกร หลังเข้าสู่กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจ มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการเข้าสู่กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจ แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

อภิปรายผลการศึกษา

การศึกษาผลของกระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจต่อการรับรู้และพฤติกรรมการใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ของเกษตรกร ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง ตำบลบ้านกาศ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผู้ศึกษาได้อภิปรายผลการศึกษาดังนี้

ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างในการศึกษานี้ทั้งหมดเป็นเพศชาย เนื่องจากการใช้แรงงานในภาคเกษตรกรรม เพศชายมีความแข็งแรง ซึ่งในการฉีดพ่นสารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์นั้น เกษตรกรต้องออกแรงยก ขน หรือแบกอุปกรณ์สำหรับการฉีดพ่นเป็นเวลานาน จึงเป็นงานที่เหมาะสมกับเพศชาย (พันธญาณี ไชยแก้ว, 2551) อายุเฉลี่ย 44.3 ปี ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 41-50 ปี ร้อยละ 43.34 (ตารางที่1) ซึ่งอยู่ในวัยทำงานจึงสามารถทำงานในลักษณะที่ต้องออกแรง หรือทำงานในที่ที่มีอากาศร้อนได้ (พันธญาณี ไชยแก้ว, 2551) ระดับการศึกษาส่วนใหญ่ไม่ได้เรียนหนังสือและจบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 คิดเป็นร้อยละ 53.34 (ตารางที่1) ซึ่งการรับรู้อันตรายจากการใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ของเกษตรกรมีค่าคะแนนเฉลี่ยของการรับรู้อันตรายจากการใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์สูงขึ้น หลังเข้าสู่กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจ (ตารางที่6) และพฤติกรรมการป้องกันอันตราย ก่อนการใช้ ขณะใช้ และหลังการใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ของเกษตรกร หลังเข้าสู่กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจ มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการเข้าสู่กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจ (ตารางที่7) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ มารุต รักษาทรัพย์ (2549) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการปฏิบัติตัวในการป้องกันอันตรายการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี พบว่าระดับการศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้อันตรายและพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ของเกษตรกร

เกษตรกรมีประสบการณ์การใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ ในอาชีพปลูกถั่วเหลือง เฉลี่ย 9.33 ปี สอดคล้องกับการศึกษาของของ พิริพัฒน์ ชรรณงะ (2550) ศึกษาพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ของเกษตรกรชนเผ่าปกากะญอ บ้านแม่สาขนาเลา ตำบลโหลงขอด อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าเกษตรกรชนเผ่าปกากะญอ มีระยะเวลาในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชนานติดต่อกัน 6 - 10 ปี สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ ที่เกษตรกรนิยมใช้ ได้แก่ สารกำจัดวัชพืช สอดคล้องกับการศึกษาของ วรวิทย์ รัตนไพรวลัย (2551) ศึกษาสถานการณ์และพฤติกรรมการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชทางการเกษตรของชาวเขาเผ่าลีซู หมู่บ้านกีดสามสิบ ตำบลสบป่อง อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชทางการเกษตรที่เกษตรกรนิยมใช้ ได้แก่ สารกำจัดวัชพืช และได้รับความรู้เกี่ยวกับการใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ ส่วนใหญ่ได้รับความรู้ทางวิทยุ คิดเป็นร้อยละ 41.18 (ตารางที่ 5) สอดคล้องกับการศึกษาของ วรวิทย์ รัตนไพรวลัย (2551) พบว่าข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสารเคมีป้องกันศัตรูพืชที่เกษตรกรได้รับนั้นจะได้รับจากบุคคลและสื่อโฆษณาต่างๆ เช่น เจ้าหน้าที่สาธารณสุข วิทยุ โทรทัศน์

อภิปรายผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1) การรับรู้อันตรายจากการใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์

การรับรู้อันตรายจากการใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ของเกษตรกร หลังเข้าสู่กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจ มีค่าคะแนนเฉลี่ยของการรับรู้อันตรายจากการใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ สูงกว่าก่อนการเข้าสู่กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจ แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ตารางที่ 6) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สนทนา อนุสรณ์รัชดา (2551) ศึกษากิจกรรมการเสริมสร้างพลังอำนาจในตนเองต่อพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากสารเคมี ของพนักงานศูนย์วิจัยพืชไร่ เชียงใหม่ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมกิจกรรมการเสริมสร้างพลังอำนาจในการป้องกันอันตรายจากสารเคมี มีค่าคะแนนเฉลี่ยของการรับรู้เกี่ยวกับการป้องกันอันตรายจากสารเคมี หลังเข้าร่วมกิจกรรมการเสริมสร้างพลังอำนาจ มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และสอดคล้องกับการศึกษาของ เจษฎา งามประภาสม (2551) ศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพของเกษตรกรบ้านม่วงป้อก อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การรับรู้ความรุนแรง ในการใช้สารเคมี หลังเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วม มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วม แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

การรับรู้อันตรายจากการใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ ของเกษตรกรบ้านแม่ต๋อบเหนือ พบว่า หลังเข้าสู่กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจ มีค่าคะแนนเฉลี่ยของการรับรู้อันตรายจากการใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ สูงกว่าก่อนการเข้าสู่กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจ จากการศึกษา พบว่า

กลุ่มตัวอย่างได้มีส่วนร่วมในกระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจครบทั้ง 3 กิจกรรม และผู้ศึกษาได้ประสานงานกับกลุ่มตัวอย่างอย่างต่อเนื่อง โดยนัดทำกิจกรรมกลุ่มตามความสะดวกของกลุ่มตัวอย่าง มีการนัดประชุมกลุ่มให้ตรงกับวันพระ หรือ วันอาทิตย์ ซึ่งจะในวันหยุดพักผ่อนของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบกับเนื้อหากิจกรรมกลุ่มนั้นเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวกับการคิดค้นสารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ซึ่งเป็นประโยชน์ในการนำความรู้ดังกล่าวไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ กลุ่มตัวอย่างจึงยินยอมเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มด้วยความสมัครใจ สอดคล้องกับ Bishop et al. 1988; Arnold & Burke, 1983 (อ้างใน ถนอมศรี รักข์สวัสดิ์, 2550) พบว่าผู้เรียนได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง โดยควรส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในทุกๆ ขั้นตอน ตั้งแต่การเลือกประเด็นในการเรียนรู้ที่เป็นที่สนใจ มีความสำคัญต่อผู้เรียน

การดำเนินงานกิจกรรมครั้งที่ 1 ผู้ศึกษาได้สรุปข้อมูลปัญหาจากการสัมภาษณ์ครั้งที่ 1 ข้อมูลการรับรู้อันตรายจากการใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ และข้อมูลพฤติกรรมการใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ ให้เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างรับทราบปัญหาในพื้นที่ และใช้สื่อวีดิทัศน์ เรื่องมาตรการเจียบ เนื้อหาเกี่ยวกับผลกระทบจากการใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพทั้งแบบเฉียบพลันและแบบเรื้อรัง (พาลาก สิงหนณี, 2537) ผลกระทบต่อสุขภาพแบบเฉียบพลันเกิดขึ้นเมื่อได้รับสารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ ปริมาณมากทันทีทันใดจะทำให้ผู้สัมผัสมีอาการน้ำตาไหล น้ำลายไหล เหงื่อออกมาก รุ่มา่นตาหรี ปวดศีรษะ มึนงง คลื่นไส้ อาเจียน และระคายเคือง (พาลาก สิงหนณี, 2537) ส่วนผลกระทบต่อสุขภาพแบบเรื้อรังที่สำคัญได้แก่ผลกระทบต่อระบบประสาท และการเกิดมะเร็ง หากเกษตรกรใช้ติดต่อกันไปนานๆ (ศักดิ์ ศรีนิเวศน์, 2545; ปริญญา ภาณุเวศ, 2548) นอกจากนี้จะมีผลกระทบต่อสุขภาพแล้วยังก่อให้เกิดปัญหาและผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า ก่อให้เกิดปัญหาสารเคมีปนเปื้อนในสิ่งแวดล้อมและการถูกรบกวนด้วยกลิ่น สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์บางชนิดมีระยะเวลาสลายตัวยาวนาน ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศน์ในชุมชน มีผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของสัตว์ที่อาศัยอยู่ในดินและในน้ำ (วารุณี จิตอารีและคณะ, 2546 : อ้างในสมชาย จันทร์ชา, 2548) จากการทำกิจกรรมกลุ่มครั้งที่ 1 การค้นพบสภาพการณ์จริงและการสะท้อนคิดอย่างมีวิจารณญาณ เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างสนใจรับฟังปัญหาในพื้นที่ และตั้งใจรับชมวีดิทัศน์ จากนั้นให้เกษตรกรแบ่งกลุ่มๆ ละประมาณ 10 คน จำนวน 3 กลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลการใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ในพื้นที่ และวิเคราะห์ข้อมูลผลกระทบจากการใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ ที่เป็นปัญหาในพื้นที่ และวิธีดำเนินการแก้ไขปัญหา เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันภายในกลุ่ม ในบรรยากาศการจัดกิจกรรมกลุ่มด้วยความสนุกสนานและน่าสนใจ ทุกคนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นร่วมกันอย่างเสมอภาค และมีการระดมสมองกัน จากการทำกิจกรรมกลุ่มครั้งที่ 1 คือมีการรับฟังปัญหาจากการสัมภาษณ์ข้อมูลครั้งที่ 1 การรับชมวีดิทัศน์ เรื่องมาตรการเจียบ และมี

การระดมความคิดร่วมกันเพื่อวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ส่งผลทำให้เกษตรกรเกิดการรับรู้อันตรายจากการใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ การเห็นคุณค่า และเห็นปัญหาจากการใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเสริมสร้างพลังอำนาจของกิบสัน (Gibson,1993) กล่าวไว้ว่า การเสริมสร้างพลังอำนาจเป็นกระบวนการส่วนบุคคลในการพัฒนาตนเอง ขั้นตอนแรก การค้นพบสภาพการณ์จริง กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจในขั้นนี้จะทำให้บุคคลค้นพบและยอมรับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงกับตนเอง ขั้นตอนที่ 2 การสะท้อนคิดอย่างมีวิจารณญาณ เมื่อบุคคลสามารถค้นพบปัญหาและเกิดความคับข้องใจมากขึ้น ก็จะส่งผลให้บุคคลได้พัฒนาขึ้น ช่วยให้กลับมามองปัญหา ประเมิน และคิดพินิจวิเคราะห์ถึงสถานการณ์หรือสิ่งที่เกิดขึ้นทั้งหมดในแง่มุมต่างๆ ให้เกิดความเข้าใจชัดเจนเพื่อนำไปสู่ การแก้ปัญหาและการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ในขั้นนี้จะช่วยให้บุคคลเกิดการพัฒนาความรู้สึกรับพลังอำนาจในการควบคุมตนเอง เป็นกระบวนการเริ่มต้นของกระบวนการเสริมสร้างอำนาจ อันจะนำไปสู่ การตัดสินใจเลือกวิธีปฏิบัติที่เหมาะสม และช่วยให้บุคคลมีการรับรู้ถึงพลังอำนาจในตนเอง (Gibson,1993)

เมื่อพิจารณาในรายข้อ พบว่า หลังเข้าสู่กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจกลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้อันตรายจากการใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ตารางที่8) ได้แก่ อันตรายจากสารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์อาจทำให้วงเวียนศีรษะและผื่นคันได้ สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์อาจทำให้เกิดโรคมะเร็งในร่างกายได้ สอดคล้องกับการศึกษาของ เกษฎา งามประภาสม (2551) ศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพของเกษตรกรบ้านม่วงป๊อก อำเภอยางแขวง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า คนที่ได้รับสารเคมีจะมีอาการผื่นคันที่ผิวหนัง ผู้ที่ได้รับสารเคมีจำนวนมากจะมีโอกาสเป็นโรคมะเร็ง

การใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์เป็นระยะเวลานานๆอาจทำให้เป็นหมันได้ สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ไม่มีการปนเปื้อนในสิ่งแวดล้อม สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ไหลลงสู่แม่น้ำธรรมชาติอาจทำให้ไปสะสมในสัตว์น้ำหรือพืชน้ำได้ สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ส่งผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ในดิน สอดคล้องกับการศึกษาของ สนทยา อนุสรณ์รัชดา (2551) ศึกษากิจกรรมการเสริมสร้างพลังอำนาจในตนเองต่อพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากสารเคมี ของพนักงานศูนย์วิจัยพืชไร่ เชียงใหม่ พบว่า พนักงานศูนย์วิจัยพืชไร่ มีการรับรู้อันตรายของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชเป็นอันตรายกับคน สัตว์ และสิ่งแวดล้อม

2) พฤติกรรมการป้องกันอันตรายก่อนการใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์

พฤติกรรมการป้องกันอันตรายก่อนการใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ของเกษตรกร หลังเข้าสู่กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจ พบว่าเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีค่าคะแนนเฉลี่ยของ

พฤติกรรมการป้องกันอันตรายก่อนการใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ สูงกว่าก่อนการเข้าสู่กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจ แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ตารางที่9) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สนทนา อนุสรณ์รัชดา (2551) ศึกษากิจกรรมการเสริมสร้างพลังอำนาจในตนเองต่อพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากสารเคมี ของพนักงานศูนย์วิจัยพืชไร่ เชียงใหม่ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมกิจกรรมการเสริมสร้างพลังอำนาจในการป้องกันอันตรายจากสารเคมี มีค่าคะแนนเฉลี่ยการปฏิบัติตนหลังจากเข้าร่วมกิจกรรมมีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และสอดคล้องกับการศึกษาของ เจษฎา งามประภาสม (2551) ศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพของเกษตรกรบ้านม่วงป้อก อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า พฤติกรรมก่อนการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดวัชพืช และ โรคพืช หลังเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วม มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วม แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากผลการดำเนินงานในกิจกรรมครั้งที่ 2 การตัดสินใจเลือกวิธีปฏิบัติที่เหมาะสม พบว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างได้รับความรู้เกี่ยวกับวิธีการป้องกันอันตรายจากการใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ ทั้งก่อนการใช้ ขณะใช้ และหลังการใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ จากเจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอแม่สะเรียง และได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง โดยมีการสาธิตวิธีการป้องกันอันตรายจากการใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ ทั้งก่อนการใช้ ขณะใช้ และหลังการใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ ในบรรยากาศที่เป็นกันเองและสนุกสนาน ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจตามแนวคิดของกิบสัน (Gibson, 1993) กล่าวไว้ว่า กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจในขั้นตอนที่ 3 การตัดสินใจเลือกวิธีปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสม ก่อนนั้นบุคคลมีความตระหนักในความเข้มแข็ง เชื่อมั่นในความรู้ของตนเอง การตัดสินใจเลือกวิธีปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสมเพื่อควบคุมจัดการกับปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยบุคคลพยายามแสวงหาข้อมูลที่ทันสมัยประกอบการพิจารณาในเรื่องที่เกี่ยวกับสุขภาพ ช่วยให้การตัดสินใจในการแก้ปัญหาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้บุคคลเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง มากขึ้นและมีความมุ่งมั่นไปสู่เป้าหมายด้วยตนเอง

เมื่อพิจารณาในรายข้อ พบว่า หลังเข้าสู่กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจกลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมการป้องกันอันตรายก่อนการใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ตารางที่9) ได้แก่ การเลือกซื้อสารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ ที่มีฉลากหรือรายละเอียดของสารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์บนภาชนะบรรจุ และการตรวจสอบอุปกรณ์เครื่องพ่นก่อนการใช้งาน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ พิริพัฒน์ ธรรมงะ (2550) ศึกษาพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจาก การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรชนเผ่าปกากะญอ บ้านแม่สาขนาเลา ตำบลโหล่งขอด อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 75 ปฏิบัติตัวทุกครั้งก่อนการฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช คือ การเลือกซื้อสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่มีฉลากถูกต้อง มีเครื่องหมายแสดง

คำเตือน ชื่อสารเคมี ชื่อผู้ผลิต เลขทะเบียน และสอดคล้องกับการศึกษาของ พันธญาณี ไชยแก้ว (2551) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชกับสุขภาพของเกษตรกร เพาะปลูกในตำบลนครเจดีย์ อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ถูกต้อง ได้แก่ การเลือกซื้อสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่มีฉลากหรือรายละเอียดของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชบนภาชนะบรรจุ ร้อยละ 91 และสอดคล้องกับการศึกษาของ ยุทธนา คำมงคล (2550) ศึกษาความรู้และการปฏิบัติในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรพันธะสัญญา บ้านห้วยสิงห์ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน การศึกษาของ อรุณี จันไชยชนะ (2552) ศึกษาพฤติกรรมการป้องกันการสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืชและปัจจัยที่เกี่ยวข้องในเกษตรกรที่ปลูกสตอเบอร์รี่ และสอดคล้องกับการศึกษาของ นิติชกมล นันตะแก้ว (2548) ศึกษาพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกหอมแดงในตำบลบ้านโอง อำเภอบ้านโอง จังหวัดลำพูน พบว่า เกษตรกรมีพฤติกรรมปฏิบัติในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชถูกต้องอยู่ในระดับสูง ได้แก่ การตรวจสอบอุปกรณ์เครื่องพ่นให้อยู่ในสภาพที่ดีก่อนการใช้งาน

เมื่อพิจารณาในรายชื่อ พบว่า หลังเข้าสู่กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจกลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมป้องกันการอันตรายก่อนการใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ ไม่แตกต่างกัน (ตารางที่9) ได้แก่ การผสมสารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ ในที่อับเพื่อไม่ให้ฟุ้งกระจายไปตกในที่อื่น ทั้งนี้เกษตรกรมีความรู้และความเข้าใจอยู่แล้ว โดยเกษตรกรจะมีการผสมสารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ในที่โล่งแจ้งเพื่อป้องกันการกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ ฟุ้งกระจายและเข้าสู่ร่างกายในระบบทางเดินหายใจ โดยเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างได้คะแนนเต็มทั้งก่อนและหลังการเข้าสู่กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ อรุณี จันไชยชนะ (2552) ศึกษาพฤติกรรมป้องกันการสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืชและปัจจัยที่เกี่ยวข้องในเกษตรกรที่ปลูกสตอเบอร์รี่ พบว่า ขึ้นตอนก่อนการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของกลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมป้องกันการสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ปฏิบัติได้ถูกต้องเป็นประจำ ได้แก่ การผสมสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในบริเวณที่โล่งแจ้ง คิดเป็นร้อยละ 88.2 และสอดคล้องกับการศึกษาของ พิริพัฒน์ ธรรมงะ (2550) ศึกษาพฤติกรรมป้องกันการอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรชนเผ่าปกาเกอะญอ บ้านแม่สาขานาเล ตำบลโหล่งขอด อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 70.5 เกษตรกรได้ปฏิบัติตัวทุกครั้งก่อนการฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช คือ การผสมสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในที่โล่งแจ้ง

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าในภาพรวมจะพบว่าเกษตรกรมีพฤติกรรมป้องกันการอันตรายก่อนการใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ที่ถูกต้องเพิ่มมากขึ้น แต่เมื่อพิจารณาพฤติกรรมป้องกันการอันตรายก่อนการใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ในรายชื่อของกลุ่มตัวอย่าง โดยเปรียบเทียบทั้งก่อนและหลังการใช้

กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมการป้องกันอันตรายก่อนการใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ ที่ถูกต้องน้อยที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การใส่แว่นตาหรือที่ครอบตาขณะเตรียมสารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ จากเดิมค่าคะแนนเฉลี่ย 0.07 คะแนน เพิ่มขึ้นเป็น 0.87 คะแนน การผสมสารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ โดยใช้ปริมาณมากกว่าที่ฉลากกำหนด จากเดิมค่าคะแนนเฉลี่ย 0.43 คะแนน เพิ่มขึ้นเป็น 1.10 คะแนน และการอ่านฉลากการใช้จนเข้าใจก่อนเปิดใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ จากเดิมค่าคะแนนเฉลี่ย 0.97 คะแนน เพิ่มขึ้นเป็น 1.47 คะแนน (ตารางที่9) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ นางเยาว์ อุดมวงศ์และคณะ (2546) ศึกษาพฤติกรรม การใช้อุปกรณ์ป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร หมู่บ้านหนองแถม ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับดี แต่ยังมีพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และพฤติกรรมเกี่ยวกับการใช้อุปกรณ์ป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ไม่ถูกต้อง และจากการศึกษาของ วรันธร จรุงโรจน์สกุล (2548) ศึกษาผลของโปรแกรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ต่อความรู้ และพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร ตำบลหนองตอง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการปฏิบัติที่ถูกต้องน้อยที่สุด ได้แก่ การผสมสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในอัตราที่กำหนด การสวมใส่อุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคลที่ถูกต้อง และสอดคล้องกับการศึกษาของ พิริพัฒน์ ธรรมณะ (2550) ศึกษาพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรชนเผ่าปกากะญอ บ้านแม่สาขานาแล ตำบลโหล่งขอด อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า จากการสังเกตและสอบถามพฤติกรรมของเกษตรกรมีความรู้ลึกซึ้งอัดแน่น เมื่อสวมหน้ากาก หรือผ้าปิดปากปิดจมูกทำงานไม่สะดวกถ้าใส่แว่นตา หรือสวมถุงมือ และสอดคล้องกับการศึกษาของ วรวิทย์ รัตนไพโรจน์ (2551) ศึกษาเรื่องสถานการณ์และพฤติกรรมการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชทางการเกษตรของชาวเขาเผ่าลีซู หมู่บ้านกีดสามสิบ ตำบลสบป่อง อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า เกษตรกรมีพฤติกรรมในการใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ ที่ไม่ถูกต้อง คือ ไม่มีการป้องกันตนเอง เมื่อสัมผัสสารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ เช่น ไม่มีการสวมใส่อุปกรณ์ในการป้องกันตนเองให้มิดชิด เมื่อมีการฉีดพ่นสารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ ผสมสารเคมีเกินปริมาณที่ฉลากกำหนด

3) พฤติกรรมการป้องกันอันตรายขณะใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์

พฤติกรรมการป้องกันอันตรายขณะใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ของเกษตรกร หลังเข้าสู่กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจมีค่าคะแนนเฉลี่ยของพฤติกรรมการป้องกันอันตรายขณะใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ สูงกว่าก่อนการเข้าสู่กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจ แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ตารางที่10) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สนทยา อนุสรณ์รัชดา (2551) ศึกษา

กิจกรรมการเสริมสร้างพลังอำนาจในตนเองต่อพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากสารเคมี ของพนักงานศูนย์วิจัยพืชไร่ เชียงใหม่ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมกิจกรรมการเสริมสร้างพลังอำนาจในการป้องกันอันตรายจากสารเคมี มีค่าคะแนนเฉลี่ยการปฏิบัติตนระหว่างการใช้สารเคมีหลังเข้าร่วมกิจกรรมมีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และสอดคล้องกับการศึกษาของ เกษฎา งามประภาสม (2551) ศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพของเกษตรกรบ้านม่วงป๊อก อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า พฤติกรรมระหว่างการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดวัชพืช และ โรคพืช หลังเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วม มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วม แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และ การศึกษาของ วรินทร์ จรุงโรจน์สกุล (2548) ศึกษาผลของโปรแกรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมต่อความรู้ และพฤติกรรม การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร ตำบลหนองตอง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เกษตรกรที่ได้รับโปรแกรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมมีพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชดีกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และสอดคล้องกับการศึกษาของ ศิริพร สมบูรณ์ (2552) ศึกษาผลของการประยุกต์แบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพพร้อมกับการมีส่วนร่วมของชุมชน ต่อพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในเกษตรกร อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก การศึกษาของ สุพรรณ สิริศักดิ์ (2541) ศึกษาการประยุกต์แบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรที่ปลูกผัก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก และการศึกษาของ สติ สบายแก้ว (2539) ศึกษาผลของการให้ความรู้ร่วมกับกระบวนการกลุ่มต่อการรับรู้และพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และปริมาณเอ็นไซม์โคลิเนเอสเตอเรส พบว่า ภายหลังจากทดลอง กลุ่มทดลอง มีพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชถูกต้องมากกว่าก่อนการทดลอง และมากกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

เมื่อพิจารณาในรายชื่อ พบว่า หลังการเข้าสู่กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจ กลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมการป้องกันอันตรายขณะใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ตารางที่10) ได้แก่ การใส่หน้ากาก/ผ้าปิดปากปิดจมูกขณะฉีดพ่นสารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ การสวมแว่นตา หรือที่ครอบตาขณะฉีดพ่นสารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ การสวมถุงมือขณะฉีดพ่นสารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ การสวมรองเท้าบู๊ตขณะฉีดพ่นสารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ การสวมเสื้อแขนยาวและกางเกงขายาวขณะฉีดพ่นสารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ การสวมหมวก/ผ้าโพกศีรษะขณะฉีดพ่นสารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ หากสารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ถูกร่างกายหรือเสื้อผ้าท่านจะหยุดฉีดพ่นเพื่อชำระล้างร่างกายหรือเสื้อผ้าทันที การหยุดพ่นสารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ทันทีเมื่อมีอาการวิงเวียนศีรษะ สอดคล้องกับการศึกษาของ เกษฎา งามประภาสม (2551) ระบุว่า การใช้อุปกรณ์ป้องกันการสัมผัส

กับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชอย่างมีประสิทธิภาพทุกครั้ง เมื่อมีอาการแพ้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชควรหยุด
 พ่นและออกจากบริเวณนั้นทันที

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าในภาพรวมจะพบว่า เกษตรกรมีพฤติกรรมการป้องกันอันตรายขณะใช้
 สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ที่ถูกต้องเพิ่มมากขึ้น แต่เมื่อพิจารณาพฤติกรรมการป้องกันอันตรายขณะใช้
 สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ในรายชื่อของกลุ่มตัวอย่าง โดยเปรียบเทียบทั้งก่อนและหลังการใช้
 กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมการป้องกันอันตรายขณะใช้สาร
 กำจัดศัตรูพืช-สัตว์ ที่ถูกต้องน้อยที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ขณะฉีดพ่นสารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ ทำาน
 พักรับประทานอาหาร โดยไม่ได้เปลี่ยนเสื้อผ้า จากเดิมค่าคะแนนเฉลี่ย 0.20 คะแนน เพิ่มขึ้นเป็น
 0.67 คะแนน การหลีกเลี่ยงการเข้าไปบริเวณที่มีการฉีดพ่นสารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์อย่างน้อย 1-3 วัน
 จากเดิมค่าคะแนนเฉลี่ย 0.17 คะแนน เพิ่มขึ้นเป็น 0.77 คะแนน และการสวมแว่นตาหรือที่ครอบตา
 ขณะฉีดพ่นสารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ จากเดิมค่าคะแนนเฉลี่ย 0.10 คะแนน เพิ่มขึ้นเป็น 1.03 คะแนน
 (ตารางที่10) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ พิริพัฒน์ ธรรมะ (2550) ศึกษาพฤติกรรมการป้องกัน
 อันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ของเกษตรกรชนเผ่าปกากะญอ บ้านแม่สาขานาเล ตำบล
 โหล่งขอด อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ และ การศึกษาของ วรวิทย์ รัตนไพวัลย์ (2551) ศึกษา
 เรื่องสถานการณ์และพฤติกรรมการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชทางการเกษตรของชาวเขาเผ่า
 ลีซู หมู่บ้านกีดสามสิบ ตำบลสบป่อง อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า เกษตรกรมี
 พฤติกรรมการป้องกันอันตราย ขณะการฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ไม่ถูกต้อง ได้แก่ การพัก
 รับประทานอาหาร โดยไม่ได้เปลี่ยนเสื้อผ้า ไม่สวมแว่นตา ไม่สวมอุปกรณ์ครอบจมูกและปาก ขณะ
 มีการฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

4) พฤติกรรมการป้องกันอันตรายหลังการใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์

พฤติกรรมการป้องกันอันตรายหลังการใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ของเกษตรกร หลังเข้าสู่
 กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจมีค่าคะแนนเฉลี่ยของพฤติกรรมการป้องกันอันตรายหลังการใช้
 สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ สูงกว่าก่อนการเข้าสู่กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจ แตกต่างอย่างมี
 นัยสำคัญทางสถิติ (ตารางที่11) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สนทยา อนุสรณ์รัชดา (2551) ศึกษา
 กิจกรรมการเสริมสร้างพลังอำนาจในตนเองต่อพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากสารเคมี ของ
 พนักงานศูนย์วิจัย พืชไร่ เชียงใหม่ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมกิจกรรมการเสริมสร้างพลังอำนาจ
 ในการป้องกันอันตรายจากสารเคมี มีค่าคะแนนเฉลี่ยการปฏิบัติตนหลังการใช้สารเคมี หลังเข้าร่วม
 กิจกรรมมีค่าคะแนน เฉลี่ยสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และสอดคล้องกับ
 การศึกษาของ เจษฎา งามประภาสม (2551) ศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาพฤติกรรม

สุขภาพของเกษตรกรบ้านม่วงป้อก อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า พฤติกรรมหลังการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดวัชพืช และโรคพืช หลังเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วม มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงกว่า ก่อนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วม แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากการดำเนินงานกิจกรรมครั้งที่ 3 การคงไว้ซึ่งการปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ โดยผู้ศึกษาสรุปขั้นตอนการป้องกันอันตรายจากการใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ ก่อนการใช้ ขณะใช้ และหลังการใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ และให้เกษตรกรแบ่งกลุ่มๆ ละ 10 คน ให้วิเคราะห์ถึงข้อดี ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไขวิธีการป้องกันอันตรายจากสารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ ก่อนการใช้ ขณะใช้ และหลังการใช้ สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ ผู้ศึกษาและเกษตรกร สรุปขั้นตอนการป้องกันอันตรายจากการใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ ก่อนการใช้ ขณะใช้ และหลังการใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ ร่วมกัน เพื่อให้เกษตรกรนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่ ต่อไป สอดคล้องกับกระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจตามแนวคิดของกิบสัน (Gibson, 1993) ได้กล่าวไว้ว่า กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจเป็นกระบวนการส่วนบุคคลในการพัฒนาตนเอง ในขั้นตอนที่ 4 การคงไว้ซึ่งการปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ เป็นขั้นตอนที่บุคคลมีความสามารถในตนเองมีความเชื่อมั่น รู้สึกมีพลังอำนาจในการจัดการสิ่งต่างๆ ที่เปลี่ยนไปตามสถานการณ์ และจะคงไว้ซึ่งพฤติกรรมในการแก้ปัญหาไว้ใช้ในครั้งต่อไป

เมื่อพิจารณาในรายชื่อ พบว่า หลังการเข้าสู่กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจ กลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมการป้องกันอันตรายหลังการใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ตารางที่ 11) ได้แก่ การซักเสื้อผ้าชุดที่สวมใส่ปนสารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ทุกครั้ง สอดคล้องกับการศึกษาของ พิริพัฒน์ ธรรมแะ (2550) ศึกษาพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ของเกษตรกรชนเผ่าปกากะญอ บ้านแม่สาขนาเลา ตำบลโหล่งขอด อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ การศึกษาของ ยุทธนา คำมงคล (2550) ศึกษาความรู้และการปฏิบัติในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรพันธะสัญญาบ้านห้วยสิงห์ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน การศึกษาของ อรุณี จันไชยชนะ (2552) ศึกษาพฤติกรรมการป้องกันการสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืชและปัจจัยที่เกี่ยวข้องในเกษตรกรที่ปลูกสตรอเบอร์รี่ และสอดคล้องกับการศึกษาของ ฉัตรชกมล นันตะแก้ว (2548) ศึกษาพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกหอมแดง ในตำบลบ้านโสัง อำเภอบ้านโสัง จังหวัดลำพูน พบว่าเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมการป้องกันอันตรายหลังการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ส่วนใหญ่ปฏิบัติได้ถูกต้อง ได้แก่ การซักเสื้อผ้าชุดที่สวมใส่ปนสารเคมีกำจัดศัตรูพืชทุกครั้ง

เมื่อพิจารณาในรายชื่อ พบว่า หลังการเข้าสู่กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจ กลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมการป้องกันอันตรายหลังการใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ ไม่แตกต่างกัน (ตารางที่ 11)

ได้แก่ การอาบน้ำสระผมด้วยสบู่และแชมพูทันทีหลังการใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ และการเปลี่ยนเสื้อผ้าชุดใหม่หลังการอาบน้ำสระผมชำระร่างกาย ทั้งนี้เพราะคะแนนสูงเป็นเรื่องที่ดีเกษตรกรมีความรู้และความเข้าใจอยู่แล้ว ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ เกษญา งามประสาทม (2551) ศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพของเกษตรกรบ้านม่วงป้อก อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ และการศึกษาของ สนทยา อนุสรณ์รัชดา (2551) ศึกษากิจกรรมการเสริมสร้างพลังอำนาจในตนเองต่อพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากสารเคมี ของพนักงานศูนย์วิจัยพืชไร่ เชียงใหม่ พบว่า ข้อที่ไม่แตกต่างกัน คือ การทำความสะอาดร่างกายทันทีหลังการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และเสื้อผ้าทำความสะอาดแตกต่างหากจากการทำความสะอาดเสื้อผ้าโดยทั่วไป

ข้อที่ไม่แตกต่างและเป็นปัญหาเนื่องจากเกษตรกร ไม่ได้ปฏิบัติตามทั้งก่อนและหลังการเข้าสู่กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจ คือ การติดป้ายเตือนพื้นที่ที่มีการใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ พร้อมทั้งระบุนวันที่ใช้สารเคมี เพื่อป้องกันผู้อื่นได้รับอันตรายจากบริเวณดังกล่าว จากการศึกษาและการสังเกตพฤติกรรมของเกษตรกรบ้านแม่ด้อบเหนือ พบว่า การติดพ่นสารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ ส่วนใหญ่จะเป็นเพศชายที่เป็นหัวหน้าครอบครัว ที่ทำหน้าที่ในการติดพ่นสารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ และหลังจากการติดพ่นสารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ เกษตรกรส่วนใหญ่จะไม่มีติดป้ายเตือนพื้นที่ที่มีการใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ พร้อมทั้งระบุนวันที่ใช้สารเคมี เนื่องจากการติดพ่นสารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ จะเป็นที่ทราบกันภายในชุมชนว่าจะมีการติดพ่นกันในช่วงต้นฤดูฝนกันมาก เพื่อเตรียมพื้นที่ในการเพาะปลูก

ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาไปใช้

1. เจ้าหน้าที่ของรัฐทั้งเจ้าหน้าที่สาธารณสุข เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีส่วนร่วม และส่งเสริมสนับสนุนในการจัดกิจกรรมตามกระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจในกลุ่มเกษตรกรที่ทำหน้าที่ในการติดพ่นสารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ อย่างต่อเนื่องเพื่อบูรณาการในการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ และเกษตรกรมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการป้องกันอันตรายจากการใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ ได้อย่างถูกต้องและยั่งยืน
2. เจ้าหน้าที่ของรัฐทั้งเจ้าหน้าที่สาธารณสุข เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรส่งเสริมและสนับสนุนในการจัดหาหน้ากากและป้ายเตือนพื้นที่ ที่มีการใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ พร้อมทั้งระบุนวันที่ใช้สารเคมี เพื่อป้องกันไอระเหยจากสารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ และป้องกันผู้อื่นได้รับอันตรายจากบริเวณดังกล่าวพร้อมทั้งจัดหาหน้ากากแจกให้เกษตรกรใน

การป้องกันอันตราย และแจกป้ายเตือนเพื่อให้เกษตรกรนำไปติดในพื้นที่ที่มีการใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ ต่อไป

3. เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเกษตรกร ควรมีการรณรงค์การทำเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ เพื่อลดปัญหาการใช้สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์

4. หน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดทำแผนงาน โครงการในการรับซื้อขยะอันตราย เช่น แกลอนยาฆ่าหญ้า ขวดยาฆ่าแมลง เพื่อลดปัญหาการทิ้งภาชนะใส่สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์

5. เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรส่งเสริมสนับสนุนและติดตามประเมินผลการดำเนินงานของเกษตรกร ในการขุดหลุมฝังภาชนะใส่สารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ ในบริเวณสวนของตนเอง ลึก 1 เมตร ห่างจากแหล่งน้ำ 5 - 10 เมตร เพื่อป้องกันสารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ ปนเปื้อนในแหล่งน้ำ

6. เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรส่งเสริมสนับสนุนและติดตามประเมินผลการดำเนินงานของเกษตรกร ในการจัดเก็บสารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ที่เหลือไว้ในห้องที่มีกุญแจล็อก เพื่อป้องกันอันตรายไม่ให้เด็กหรือผู้ที่อาศัยอยู่ในบ้านเดียวกันสามารถที่จะเข้าถึงได้ง่าย

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษารั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษากลุ่มเกษตรกรที่ปลูกถั่วเหลืองในอำเภออื่นๆ ให้ครอบคลุมพื้นที่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน หรือศึกษากลุ่มเกษตรกรที่ปลูกถั่วเหลืองในจังหวัดอื่น เพื่อปรับและประยุกต์กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจ ให้เหมาะสมแก่เกษตรกรในแต่ละพื้นที่ต่อไป

2. ควรมีการศึกษาผลของกระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจ ในกลุ่มเกษตรกรที่ทำหน้าที่ในการฉีดพ่นสารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ ที่ปลูกพืชชนิดอื่นๆ

3. ควรมีการศึกษาเรื่องผลกระทบต่อสุขภาพของสารกำจัดศัตรูพืช-สัตว์ ในระยะยาว